

Cítím se klidný. Já přece nemám sebemenší důvod, abych lhal. Necítím smutek, ani stín strachu, je to jen vyrovnání, blažený smír. Všechny pokusy, a nebylo jich málo, selhaly. Nikoho neviním, s nikým se nepřu. A koho taky vinit? Mého otce, děda, nebo toho prvního z našeho rodu, který vzal do ruky lopatu a vyhloubil hrob? Stalo se, a na tom nelze nic změnit. Jsem hrobník a proti tomu nebojuji. Někdo se narodí s hrbem, kratší nohou, zaječím pyskem, a já jsem hrobník.

Dnes odpoledne přivezli mladou dívku, dvacetiletou. Zítra dopoledne bude pohřeb. Zřízenci, jako vždy, rakev uložili v kapli. Večer, když jsem zamkl za posledním návštěvníkem (byl to muž, který stává u rodinné hrobky Baurů), jsem dívku navštívil. Odklopil jsem víko rakve a pohlédl do její tváře. Vypadá na šestnáct. Zavřené oči s lesklými víčky, malý tupý nosík, hluboké vrásky okolo úst. Jistě se ráda často a dlouho smála. Dlouhé žluté vlasy pečlivě učesané a rozložené po sametovém polštáři. Oblečená byla do růžových šatů, zcela nových, ruce sepnuté na prsou. Políbil jsem ty ruce. Musím získat s mrtvým kontakt, vejít do jakéhosi dialogu. Kolikrát mně to vštěpoval otec. Já prostě musím vědět, koho pohřbívám, těžko to pochopí někdo, kdo snad hrobníkem nikdy nebyl. Já zkrátka tento dialog ke své práci potřebuju, jinak by neměla smysl. Dívka měla ve tváři úsměv. Dokonale to potvrdilo moji domněnku, kterou jsem si vyvodil již před několika lety. Uvažoval jsem tenkrát takto: znám smutnou tvář v mnoha podobách, usazené oči, rozřesenou bradu, ale vždy koutky úst směřují k zemi. Musí přece být i opak tohoto stavu. Stejně jako proti dnu stojí noc, proti životu smrt, tak i proti tváři plné smutku musí existovat stav zcela jiný, opačný. Nikdy dříve jsem se s tímto stavem nesetkal, jsem hrobník obklopený silnou zdí, zemí a nebem, zde, mezi náhrobky, potkávám jen zasmušilé tváře a venku, za zdí, jsem až do nedávna nikdy nebyl. Ještě jedna myšlenka: čím dál tím víc jsem byl v mládí přesvědčený, že mimo můj hřbitov neexistují jen další stovky hřbitovů a hrobníků. Hrobníka já poznám. Musí být jako já. S velkým mozolem na palci. Mně se totiž dělá velký tvrdý mozol na palci od lopaty, se kterou denně zacházím; v mládí jsem se snažil mozol několikrát strhnout, ale vytvořil se nový, a ještě tvrdší. Pohlédl jsem na ruce dívky v rakvi. Měla štíhlé prsty, hebké, po mozolu ani stopy ...

Nevzpomínám si, kdy jsem poprvé viděl mrtvého. Bylo to v době, kdy ještě rozum zastihuje pud, intuice. Podle otcových slov jsem se rozplakal. Mohly mi být tři, čtyři roky.

V šesti letech, to už se pamatuji, jsem omyl prvního mrtvého. Byla to šedesátiletá žena. Velice jsem se jí štítil, ale otec mi to vysvětlil: jestliže se chceš stát dobrým hrobníkem, řekl, nesmíš v mrtvém vidět ani mě, ani matku, nesmíš připustit, aby tě ovládly city, a hlavně, to otec zdůraznil, nesmíš v mrtvém vidět ani sebe. Jestliže toto dodržíš, staneš se nedotknutelným. A kromě toho, dodal ještě, není důvodu bát se mrtvých, oni ti už neublíží.

Byl jsem a jsem doposud poslušný syn svého otce. Prožil jsem samozřejmě i období, kdy jsem otce nenáviděl a snažil se protivit jeho vůli, odmítal jsem jídlo, odmítal jsem dokonce pracovat na přiděleném kousku země v rohu hřbitova, kde jsem se měl naučit zacházet s krumpáčem a lopatou. Otec se na mě vůbec nezlobil, když mě poprvé přistihl, jak nečinně sedím na okraji jámy a lelkuji, myslím, že mě chápal.

Za několik měsíců se to všechno samo znovu urovnalo, k mé i otcově spokojenosti. Až mnohem později jsem si uvědomil, jak bylo otcovo počínání moudré. Jiný hrobník na jeho místě by mě nechal hned napoprvé v šesti letech vykopat prostorný hrob pro dospělého člověka, ale můj otec mě ve své prozíravosti vedl pozvolna. Nejprve jsem hloubil docela malé hrobečky, spíš jamky, nepřál si, aby se mi práce zprotivila, já jsem kopání jamek chápal jako hru, stejně takovou, jako když jsem si předtím hrál na písku s kyblíkem a lopatkou. Jak jsem byl v těch šesti, sedmi letech šťastný! Měl jsem život před sebou, hloubil jsem jamky, které už dokonce připomínaly hroby, cítil jsem, že se začínám podobat otci. K úplnému štěstí mi scházel jen mozol na palci. Jednoho letního večera, kdy nad hřbitovně zdí viselo krvavé kolo zapadajícího slunce, otec zamkl branku, prohlédl si jámu, kterou jsem toho dne vykopal, a přikázal mi, abych se nevzdaloval. Byl jsem na rozpacích. Nevěděl jsem, co jeho neobvyklý příkaz znamená. Připadal mu hrob, který jsem za dnešní den vykopal, nedostatečný? Báł jsem se trestu. Ne snad pro fyzickou bolest, ostatně otec mě bil málokdy, spíše jsem nechtěl otci způsobit duševní bolest, kterou prožíval při mých přestupcích. Drahý tatínek! Jak jsem mu křivdil! Po chvíli se vrátil a držel v ruce za zadní tlapy mrtvou kočku. Nemohl jsem tomu uvěřit. Střídavě jsem zíral na otce a na kočku. Tak to je ten den, o kterém jsem snil častokrát před usnutím? Otec mně vložil kočku do náručí a poradil mi, abych ji pohladil. Opatrně jsem ji položil do trávy a pohladil po hlavě. Vzhlédl jsem k otci, stál nade mnou vzpřímený, vypadal jako obr Valíbuk z pohádky. Ulož ji tam sám, řekl otec tiše. Vkleče jsem něžně a — přiznám se — s mírným dojetím vložil tělíčko do hrobu. Narovnal jsem se a stoupl si vedle otce. Mlčeli jsme. Cítil jsem, jak mě otec hladí po hlavě a potom mi položil ruku kolem ramen. Dlouho jsme hleděli do otevřené jámy. Slunce zapadlo, náhrobky kolem nás vrhaly do trávy měkké stíny. Měl bys ji už zahrabat, řekl otec do ticha. Uchopil jsem násadu lopaty a kočku zakryl hlínou. Udupal jsem hlínu, otec mi podal ruku a spolu jsme pomalu odcházeli

k domku, ve kterém jsme bydleli a který stojí v rohu hřbitova.

Toho dne jsem se stal mužem.

Dříve se o mé prádlo starala maminka. Velice dbala na to, abych chodil čistě oblečený.

Po její smrti jsme zůstali s otcem sami, otec hospodařil v domku, vařil, uklízel a přišíval knoflíky na mém kabátě. To trvalo několik let. Pak se ale otec roznemohl a stále častěji mi opakoval, že bych se měl oženit, kdo se prý bude po jeho smrti starat o mé prádlo, vařit a uklízet v domku.

Jednoho dne mi přivedl nevěstu. Nebyla podobná mé matce, věkem by se spíš hodila k otci, zprvu jsem to nechápal, myslel jsem, že si tu ženu přivedl pro sebe. Otec mě vyvedl z omylu. Uchopil její ruku a moji ruku, spojil je. Ženu i mě pak políbil na čelo. Večer u nás byla veliká hostina. Otec otevřel krabičku olejovek, kterou přinesl odkudsi z pudy, před každého postavil sklenici a nalil napřed mé ženě, sobě i mně bezinkové víno, které sám vyráběl. Toto vynikající víno jsme pivali jen o dušičkách, takže pro otce musel být den našeho sňatku opravdovým svátkem. A pak musela přijít svatební noc. Otec nám, ještě než jsme ulehli, připil poslední číší a v krátkém proslovu k nám oběma vyjádřil přání dočkat se vbrzku vnoučka, pokud si dobře vzpomínám, užil výrazu řimbaba. A kdykoli si vzpomenu na toto málo používané slovo, přepadne mě smutek. Otec mě toho večera překvapil ještě jednou. Mlčky, s jakýmsi podivným svátečním výrazem v obličejí, nás dovedl do rohu místnosti k manželské posteli, kde celý život spával s matkou. Slavnostně nám oznámil, že nám lože přenechává a sám až do své smrti bude spávat na lavici, na které jsem spával až doposud a která byla v protějším rohu místnosti. Postel byla čistě povlečena zcela novým ložním prádlem a voněla čistotou. Ubohý tatínek! Jak asi musel z našich dvou platů šetřit, než nakoupil takový přepych. Otec znovu políbil moji ženu na čelo a šel si lehnout. Zůstal jsem sedět na pelesti, zatímco moje žena se začala pomalu svlékat. Pohlédl jsem na ni, zvedl jsem svícen nad hlavu a stoje na špičkách, pohlédl jsem do protějščího rohu místnosti. Otec seděl na lavici, opřený o zeď, s koleny pod bradou, rukama objímal nohy. Nehnutě nás pozoroval. Váhal jsem. Mám právo svíčku sfouknout? Pohlédl jsem na otce a vzpomněl jsem si na výtečné olejovky, na jeho víno, na povlečení, které nám daroval. Ale já mám přece právo být o svatební noci se svojí nevěstou sám. Byl jsem tvrdý. Jedním prudkým sfouknutím jsem svíčku zhasil. Potmě jsem dotápal k lůžku. Lehl jsem si naznak a přikryl se studenou duchnou. Ležel jsem a hleděl do tmy, když tu náhle jsem ucítil její ruku na mém břiše. Naklonila se nade mnou a začala mě dlouze líbat na krk. Vzpomněl jsem si na upíra Draculu z příběhů, které mi vyprávěla maminka. Ucítil jsem mně neznámý pronikavý pach. Vzrušeně dýchala. Objala mi rukama hlavu a přitiskla si ji ke svým velkým prsům. Odtáhl jsem se a se zvědavostí jsem uchopil do dlaní její velká ňadra. Nejvíce mě překvapilo, že její tělo bylo teplé a podivně vláčné. Políbila mě na ústa. Byla jako pavouk, kolikrát jsem viděl zmítat se mouchu lapenou do pavučiny, k tomu bych to přirovnal. Ani nevím, jak jsem se ocítil nad jejím tělem, a v tu chvíli se to stalo: kdosi škrtl sirkou a rozsvítil svíčku na stole. Po chvíli jsem ucítil něčí dech za krkem. Byl jsem bezmocný, slabý, třásl jsem se zimnicí. Sesul jsem se vedle těla své ženy a tiše jsem zašeptal: *Otče!*

Od té noci jsem znovu spával na lavici jako dříve. Stejně si myslím, že jsem se nakonec otci pomstil. Vnuka se ode mne nikdy nedočkal.

Od té doby jsme žili v našem domku v tomto podivném společenství. Nemohu říct, že bych se cítil nespokojený, i když otec mi to vyvracel. Neumíš si představit, co hrůzy zažijí v jiných rodinách. Mlčel jsem a o ničem nepochyboval. Pochybovat by totiž znamenalo ne zcela věřit otci. A to jaksi nejde. Dokonce jsem si ve své fantazii představil jiné rodiny, vymýšlel jsem si konkrétní krutosti, které se mohly přihodit, a hned jsem se cítil vyrovnanější. Na ženu jsem nezanevřel, i když jsem ji nikdy nepřestal podezřívát, že si sňatkem se mnou rozhodně polepšila. Podle otcových slov a podle nahodilých poznámek bylo zřejmé, že náš hřbitov patří skutečně k těm
nejlepším, tak
jak mi otec vždycky tvrdil. Ona prý byla dcerou hrobníka, pocházela z jakéhosi bezvýznamného hřbitůvku. Kolikrát jsme jen sedávali na lavičce před domkem. Pěkně pohromadě, všichni tři. Žena látala ponožky, já jsem kupříkladu ořezával novou násadu k lopatě nebo krumpáči a otec vyprávěl. Vyprávěl dlouho a s jistou hrdostí o svém hřbitově. To všechno, říkal vždycky, bude jednou patřit tobě. Ty budeš ošetřovat stromy, které jsem já v mládí zasadil, vysypávat pěšinky píslem a vpouštět hlavní branou slavné mrtvé. Po tomto proslovu, který opakoval a rozvíjel v mnoha obměnách, se otec rozplakal. Ale byly i chvíle, kdy poutavě vyprávěl o slavných pohřbech velkých osobností.

Náš hřbitov je místem posledního odpočinku mnoha velikánů — spisovatelů, vědců, herců, malířů. Nevěděl jsem, co tito lidé vykonali, já jsem hrobník, ale otec mi vštěpoval úctu k těmto lidem. A já si jich vážím, ctím je. Matka vždycky říkávala: tvé bohatství je v tom, že ti bylo dáno sloužit. Ty nesloužíš jen tak někomu. Ty sloužíš největším osobnostem, které tato země zplodila. A matka mi připomínala ještě jednu pravdu: pamatuj si, že být

hrobníkem není jen pouhé povolání, nýbrž poslání. Jsou pravdivá tato slova? Je opravdu vrcholem lidského snažení sloužit druhým? Jsem přesvědčen, že ano. Vždyť otec také sloužil, aniž by si jednou za život postěžoval. A jestliže můj otec bez reptání sloužil, je mojí povinností sloužit také ...

Když jsem tu zůstal sám a všechno patří mně, postupně si zvykám vlastnit. Stůl je můj, manželské lože, jsem páнем nad svým hřbitovem. Není tu už povinnost dělit se.

Když jsem pochoval otce, nikdo na pohřeb nepřišel, kromě dvou starých otcových kolegů, a zůstal jsem v domku se ženou sám. Pouhých čtrnáct dní. Nevydržel jsem ji vedle sebe, nedokázal jsem se jí ani dotknout, byl jsem přesvědčený, že stále jen a jen patří mému otci. Jak mi byla odporná. To věčné nadbíhání. Smyslné kroucení přede mnou. Věčně špulila rty a vystrkovala špičku jazyka. Od pohřbu začala dbát o svoji čistotu. Každý večer stála nejméně dvě hodiny nad popraskaným lavorem a nutila mě, abych jí myl záda. Pátý den od otcovy smrti jsem jako vždy večer ulehl na svou lavici, patrně mě v noci spícího přenesla do manželské postele. Ráno jsem se vedle ní probudil. Další noc jsem opět zalezl na lavici a předstíral spánek. Ve skutečnosti jsem celou noc probděl. Samozřejmě že přišla. Moje ostražitost se vyplatila. Byla letní noc, do světnice nahlížel malým oknem měsíc. Viděl jsem ji, jak potichu vstala, s noční košilí vyhrnutou do pasu ke mně přistoupila a nahnula se nad lavici. V tu chvíli jsem prudce odhodil přikrývku, hlasitě jsem začal syčet a šermovat rukama a nohama. Zděšeně vypískla a zakryla si tvář rukama. Lem košile se jí svezl ke kotníkům, celá přikrčená, rukama si zakrývají hlavu, odtáhla zpátky pod svou peřinu, kterou se celá zakryla. Ať se třeba zadusí, pomyslel jsem si. Další noci probřečela. Proti pláči nic nemám, ale její nekonečné vzlykání mě rušilo ve spánku. Čtrnáct dní po otcově pohřbu jsem ji vyhnal lopatou ze svého hřbitova. Utíkal jsem za ní až k hlavní bráně, tam jsem se teprve zastavil. Dál už já nemohu. Ona se po několika krocích zastavila, věděla, že za ní nepoběžím. Jdi si na svůj hřbitov, zavolal jsem na ni, a na můj už se nevracej! S nikým se nechci dělit, chci být konečně sám! Otočila se a pomalu odcházela. Nedíval jsem se za ní. A klíče! Vrať mi moje klíče! Křikl jsem za ní. Viděl jsem, jak sáhla do kapsy sukne a mrštila je po mně. Musel jsem se uhnout, mířila přesně. Zamknul jsem bránu a rozhlédl se kolem sebe.

Poprvé, poprvé ve svých čtyřiceti letech jsem pocítil něco, co bych nazval bohatstvím. To všechno je teď moje. S nikým se nemusím dělit, nikoho nemusím poslouchat. Na tomto hřbitově je jen jeden jediný pán. A tím jsem já. Pocítil jsem vyrovnání, uvolněnost. Byl jsem v takovém rozmaru, že jsem se rozhodl — a to rozhodnutí trvalo pouhých několik vteřin — že se dnes nedotknu lopaty. Vzal jsem z márnice připravené popruhy a z jedné staré rakve jsem odřízl prkénko asi metr dlouhé. Došel jsem k nejsilnějšímu stromu a popruh jsem pevně přivázal k jedné větvi. Na druhém konci jsem udělal nevelkou smyčku. Totéž jsem udělal s druhým popruhem. Do těchto dvou smyček jsem vsunul prkénko. Celé odpoledne, čtyři nebo pět hodin, jsem se houpal. Vydržel jsem se houpat ještě necelé tři dny. Pak přišly první výčitky, slyšel jsem hlas svého otce: čeká tě práce, synku. Což už nechceš být hrobníkem? Ano, věděl jsem, že v kapli na mě čeká práce. Byl konec her a rozpustilostí. Nevzpomínám si, možná, že teď lžu, ale mám dojem, že jsem to už tenkrát tušil: ještě jednou se budu na popruzích houpat. Začal jsem hloubit hroby, vše bylo v pořádku. Ne, to není pravda. Všechno v pořádku nebylo. Právě ta samota, po které jsem tolik toužil, mě zaskočila. Může najít člověk celistvost bez samoty? Je vůbec možné srůst se svým hřbitovem a stát se tak jednotným a úplným celkem? Mně se to podařilo. V tom blaženém stavu, kdy jsem si uvědomoval, že existuje jen hřbitov a já, že existujeme spolu, jsem vydržel sotva několik dní. Jak jsem toužil vládnout! Vládnout aspoň sám sobě. A vlada se mi vysmekla z ruky.

Poznal jsem Kristinu ne proto, že bych se zamiloval, nebo že bych ji snad chtěl milovat, ale že jsem potřeboval nad někým vládnout, někomu dokázat svoji celistvost, kdyby ona nebyla, musel bych si ji vymyslet.